

Аналітична записка
з питань порівняльного законодавства
щодо справляння зборів із транспортних засобів для перевезення вантажів
великої ваги за використання певних інфраструктур*

Анотація. В аналітичній записці проведено дослідження законодавства України та іноземних держав (Франції, Німеччини, Польщі, Литви та Фінляндії) у сфері нормативно-правового регулювання справляння зборів із транспортних засобів для перевезення вантажів великої ваги (великогабаритні перевезення) за використання певних інфраструктур.

I. Вступ

Правове регулювання відносин у сфері справляння зборів із транспортних засобів для великогабаритних перевезень за використання певної інфраструктури в Україні відбувається на законодавчому рівні, а в Європейському Союзі регламентується положеннями Директиви 1999/62/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 17 червня 1999 року про стягнення плати з транспортних засобів за використання дорожньої інфраструктури¹, а також прийнятими державами-членами внутрішніми нормативно-правовими актами.

Ця сфера охоплює певне коло суб'єктів, що надають послуги з перевезення товарів великої ваги спеціально призначеним для цих цілей транспортом, та за спеціально визначеною процедурою, що передбачає отримання відповідних дозволів і здійснення відповідної оплати – як за надання послуг з оформлення дозвільної документації, так і за відповідний товар, виходячи з його параметрів.

Метою даного аналітичного дослідження є вивчення досвіду зарубіжних держав щодо законодавчого регулювання справляння плати за великогабаритні перевезення з використанням певної інфраструктури.

Проаналізовано досвід Франції, Німеччини, Польщі, Литви, Фінляндії.

II. Основана частина

В Україні задля збереження автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативно визначені, допускається при наявності дозволу на участь у дорожньому русі таких транспортних засобів.

Згідно з положеннями абзацу другого пункту 22.5. Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306² (далі – Правила), рух транспортних засобів та їх составів у разі, коли хоча б один з їх габаритних та/або вагових параметрів перевищує нормативи, визначені абзацом першим цього пункту, здійснюється відповідно до Правил проїзду великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами (далі – Правила проїзду),

¹ Directive 1999/62/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 1999 on the charging of vehicles for the use of road infrastructures. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1999/62/2022-03-24>

² Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text>

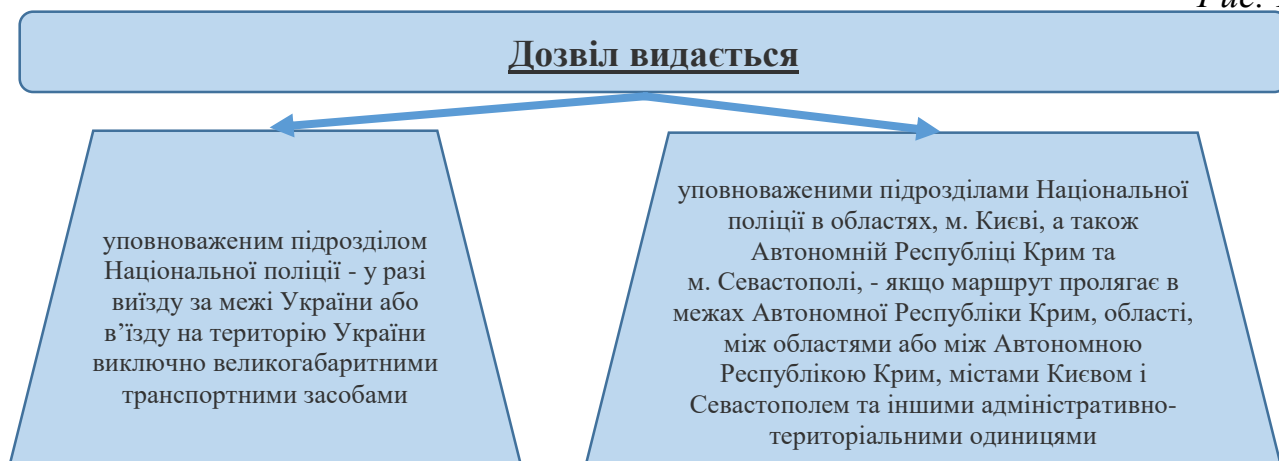
затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2001 р. № 30 «Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами»³. Поряд із цим у період воєнного стану в Україні та протягом трьох місяців з дня його припинення або скасування вимоги абзаців першого та другого цього пункту Правил не поширюються на транспортні засоби, які здійснюють перевезення вантажів із метою їх використання для забезпечення обороноздатності держави за рішенням військового командування, в інтересах якого здійснюється таке перевезення. Також вимоги підпунктів «б» та «в» абзацу першого пункту 22.5. Правил не поширюються на транспортні засоби спеціалізованого та/або спеціального призначення, які виконують функції ремонту залізничних колій (комплекси зварювальні мобільні марки КСМ-005 (абзац сьомий пункту 22.5. Правил)).

Крім того, відповідно до пункту 4 Правил проїзду рух великовагових та великогабаритних транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами здійснюється на підставі дозволу на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні (далі – дозвіл), виданого перевізникові уповноваженим підрозділом Національної поліції, або документа про внесення плати за проїзд таких транспортних засобів.

Видача (відмова у видачі, переоформлення, видача дубліката, анулювання) дозволу здійснюється відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»⁴ через центри надання адміністративних послуг.

Дозвіл оформлюється уповноваженим підрозділом Національної поліції на підставі погоджувальних документів із власниками вулично-дорожньої мережі, залізничних переїздів, мостового господарства, служб міського електротранспорту, електромереж, електрифікації, електрозв'язку, в яких визначаються умови і режим проїзду зазначених транспортних засобів.

Рис. 1

³ Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2001 р. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30-2001-%D0%BF#n10>

⁴ Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 06.09.2005 р. № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text>

Дозвіл видається на одноразовий проїзд великогабаритного та великовагового транспортного засобу. У разі здійснення постійних проїздів по одному маршруту тим самим транспортним засобом дозвіл може видаватися на кілька проїздів, але не більше ніж на три місяці.

Отже, погодження маршруту та видача дозволу на рух транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні стандарти, здійснюється відповідно до законів України «Про дорожній рух»⁵, «Про автомобільні дороги»⁶, постанов Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо збереження автомобільних доріг» від 27.06.2007 р. № 879⁷ та «Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами» від 18.01.2001 р. № 30⁸.

При цьому постановою Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо збереження автомобільних доріг» від 27.06.2007 р. № 879 затверджені ставки плати за проїзд автомобільними дорогами загального користування транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, вагові та/або габаритні параметри яких перевищують нормативні, що наводяться в Табл. 1.

Таблиця 1

Вид транспортного засобу	Параметри	Ставка плати за кожен кілометр відстані, євро
1. Великовагові транспортні засоби (за загальну масу)	від 40 до 44 тонн включно	0,2
	від 44 до 52 тонн включно	0,4
	від 52 до 60 тонн включно	0,54
	понад 60 тонн за кожні наступні 10 тонн	1,56
2. Великовагові транспортні засоби з перевищенням допустимих осьових навантажень	до 5 відсотків включно	0,1
	від 5 до 10 відсотків включно	0,2
	від 10 до 20 відсотків включно	0,54
	понад 20 відсотків за кожні наступні 5 відсотків	0,3
3. Великогабаритні транспортні засоби з перевищенням установленної ширини, висоти, довжини	за кожний параметр	0,06

Таким чином, в Україні рух великовагових та великогабаритних транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами здійснюється на підставі дозволу на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні стандарти, виданому перевізникові уповноваженим підрозділом

⁵ Про дорожній рух : Закон України від 30.06.1993 р. № 3353-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text>

⁶ Про автомобільні дороги : Закон України від 08.09.2005 р. № 2862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-15#Text>

⁷ Про заходи щодо збереження автомобільних доріг : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.06.2007р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879-2007-%D0%BF/conv#n2>

⁸ Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2001р. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30-2001-%D0%BF#Text>

Національної поліції, або документа про внесення плати за проїзд таких транспортних засобів.

Європейський Союз

Директива 1999/62/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 17.06.1999 р. про стягнення плати за користування транспортними засобами інфраструктурою доріг⁹ (далі – Директива 1999/62/ЄС) визначає транспортні податки, які стягуються з великовантажних транспортних засобів, та дорожні збори, що стягуються з транспортних засобів.

Так, Директивою 1999/62/ЄС визначаються: транс'європейська дорожня мережа, що означає дорожньо-транспортну інфраструктуру згідно з Регламентом (ЄС) 1315/2013 Європейського Парламенту та Ради від 11.12.2013 р. щодо керівних принципів Союзу стосовно розвитку транс'європейської транспортної мережі та скасування Рішення 661/2010/ЄС¹⁰ (далі – Регламент (ЄС) 1315/2013); основна транс'європейська транспортна мережа, яка означає транспортну інфраструктуру відповідно до Регламенту (ЄС) 1315/2013.

Серед іншого, Директивою 1999/62/ЄС установлюються такі податки і збори:

- плата за проїзд – визначена сума, яка підлягає сплаті за транспортний засіб, на основі відстані, пройденої певною інфраструктурою, і типу транспортного засобу, і сплата якої надає цьому транспортному засобу право використовувати інфраструктуру. Ця плата за проїзд складається з одного або більше таких зборів:
 - за інфраструктуру – плата, що стягується з метою відшкодування витрат на будівництво, технічне обслуговування, експлуатацію та розвиток, пов'язаних з інфраструктурою, понесених державою-членом ЄС;
 - за затори – плата, яка стягується з транспортних засобів із метою відшкодування витрат за затори, понесених державою-членом ЄС, та зменшення заторів;
 - за зовнішні витрати – плата, що стягується з метою відшкодування витрат, пов'язаних з одним або кількома такими видами, як забруднення повітря транспортним засобом, шумове забруднення від транспорту, викиди CO² від транспорту;
- середньозважений збір за використання інфраструктури, що означає загальний дохід від збору за використання інфраструктури за певний період, поділений на кількість кілометрів, пройдених транспортними засобами великої вантажопідйомності на ділянках доріг, що підлягає стягненню за цей період.

Відповідно до статей 3, 4 Директиви 1999/62/ЄС податки та збори на транспортні засоби в кожній із таких країн, як Бельгія, Болгарія, Чехія, Данія,

⁹ Directive 1999/62/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 1999 on the charging of vehicles for the use of road infrastructures. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1999/62/2022-03-24>

¹⁰ Regulation (EU) № 1315/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 on Union guidelines for the development of the trans-European transport network and repealing Decision № 661/2010/EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1315&qid=1713789001135>

Німеччина, Естонія, Греція, Іспанія, Франція, Хорватія, Ірландія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Угорщина, Мальта, Нідерланди, Австрія, Польща, Португалія, Румунія, Словенія, Словаччина, Фінляндія, Швеція та Об'єднане Королівство – встановлюються зі своєю відповідною назвою, а процедури їх стягнення визначаються кожною державою на підставі власних прийнятих актів.

Поряд із цим, статтею 7а Директиви 1999/62/ЄС визначено, що плата з користувачів має бути пропорційною тривалості використання інфраструктури. Якщо плата за використання застосовується до великовантажних транспортних засобів, користування інфраструктурою повинно бути доступним принаймні протягом таких періодів: день, тиждень, місяць і рік. Місячна ставка не повинна перевищувати 10 % річної ставки, тижнева ставка не повинна перевищувати 5 % річної ставки, денна ставка не повинна перевищувати 2 % річної ставки.

Плата за інфраструктуру для великовантажних транспортних засобів базується на принципі відшкодування витрат на інфраструктуру. Середньовстановлений збір за інфраструктуру для великовантажних транспортних засобів повинен бути пов'язаний із витратами на будівництво та витратами на експлуатацію, підтримку та розвиток відповідної мережі інфраструктури. Середньовстановлена плата за інфраструктуру може також включати рентабельність капіталу та/або норму прибутку на основі ринкових умов (частина перша статті 7б Директиви 1999/62/ЄС).

Відповідно до статті 8а Директиви 1999/62/ЄС кожна держава-член повинна контролювати систему зборів за проїзд та/або плати з користувачів, щоб забезпечити її прозоре та недискримінаційне функціонування.

Держави-члени ЄС установлюють належний контроль і визначають систему штрафів, що застосовуються за порушення національного законодавства, прийнятого відповідно до цієї Директиви. Вони вживають усіх необхідних заходів для забезпечення його виконання. Установлені санкції мають бути ефективними, пропорційними та стримуючими (стаття 9а Директиви 1999/62/ЄС).

Крім того, Директива 1999/62/ЄС містить додатки, в яких визначені: межі викидів для відповідних транспортних засобів; мінімальні ставки податку на транспортні засоби; максимальні суми в євро плати користувачів, включаючи адміністративні витрати; основні принципи розподілу витрат та розрахунку плати за проїзд; мінімальні вимоги щодо стягування збору за зовнішні викиди; контрольні значення плати за зовнішні витрати, включаючи вартість забруднення повітря та шуму; референтні значення плати за зовнішні витрати за викиди CO²; визначення орієнтовного класу автомобіля; мінімальні вимоги для стягнення збору за перевантаження; контрольні значення плати за перевантаження; показники викидів забруднюючих речовин, відповідно до яких плата за проїзд та плата за використання диференціюються.

Франція

Відповідно до Директиви 1999/62/ЄС у Франції встановлено спеціальний податок на деякі транспортні засоби (*taxe spéciale sur certains véhicules routiers*)

та диференційований податок на транспортні засоби (taxe différentielle sur les véhicules a moteur).

Ставки спеціального податку на деякі транспортні засоби визначені у статтях 284 bis, 284 ter, 284 sexies Митного кодексу¹¹.

Диференційований податок на транспортні засоби – це податок (відомий як «автомобільна віньєтка») на всі транспортні засоби, нові чи вживані, екологічно чисті чи такі, які викидають в атмосферу більше викидів, для фінансування соціального забезпечення. Положення щодо нього містяться у статтях 317 decies – 317 duodécies Загального податкового кодексу, Додаток II¹².

Крім того, відповідно до статті R433-1 Правил дорожнього руху, затверджених указом № 2001-251 від 22.03.2001 р.¹³ (далі – Правила), перевезення або обіг товарів, механізмів або транспортних засобів виняткового характеру через те, що їх розміри або маса перевищують нормативні обмеження, повинні підлягати попередньому дозволу (видається за наказом префекта департаменту місця відправлення, такий дозвіл є дійсний на окремих маршрутах або на всіх маршрутах, розташованих у мережі доріг, відомчих чи національних. Для виняткових перевезень із-за кордону дозвіл видається префектом департаменту в'їзду до Франції (стаття R433-2 Правил)).

Ці положення поширюються на такі категорії транспортних засобів:

- автомобіль або причіп, що перевозить або призначений для перевезення неподільних вантажів;
- транспортний засіб, сільськогосподарське або лісгосподарське обладнання або їх збірка, самохідна сільськогосподарська машина, причіпна сільськогосподарська машина або інструмент, розміри яких, включаючи зйомні переносні інструменти, перевищують довжину 25 метрів або ширину 4,50 метри;
- автомобіль або причіп для використання на виставковій території;
- ярмарковий комплекс, довжина якого перевищує 30 метрів;
- спеціальний транспортний засіб або машина;
- транспортний засіб або обладнання для громадських робіт;
- транспортні засоби, які перевищують обмеження, встановлені у статтях R435-2, R435-4 і R435-5 Правил. У зазначених статтях Правил визначені гранично дозволені габарити спеціальних самохідних транспортних засобів.

При цьому неподільний вантаж означає вантаж, який не можна розділити на кілька вантажів із метою перевезення автомобільним транспортом без витрат або ризику значного пошкодження, і який не можна через його розміри чи масу розділити на кілька вантажів для транспортування транспортним засобом, габарити або маса якого відповідають нормативним обмеженням.

¹¹ Code des douanes 01 février 1950. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGISCTA000006122063>

¹² Code général des impôts, annexe II Détail des modifications

16 septembre 1967. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006069569/1984-07-20/

¹³ Décret no 2001-251 du 22 mars 2001 relatif à la partie Réglementaire du code de la route (Décrets en Conseil d'Etat). Code de la route. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074228/2024-04-25/

У статті R433-2-1 Правил мережа доріг департаменту визначається розпорядженням відповідного префекта департаменту за згодою органів влади, які керують дорогами, що використовуються. Цей акт визначає будь-які обмеження руху транспорту.

Крім того, за постійної необхідності в певній місцевості перевезення вантажів або рух транспортних засобів, що мають винятковий характер через їх габарити або масу, які не відповідають нормативним обмеженням, може регулюватися розпорядженням префекта департаменту, в якому здійснюється поїздка. Ці положення застосовуються виключно до таких категорій транспортних засобів або товарів: неподільний шматок великої довжини; колоди; будівельна техніка та обладнання; контейнер.

Крім того, відповідно до статті R433-5 Правил¹⁴ спільний наказ міністрів, відповідальних за безпеку дорожнього руху та транспорт, встановлює умови застосування цього розділу, а саме:

- особливі правила руху спеціальних автоколон;
- періоди та маршрути заборони руху;
- умови, за яких отримані згоди префектів департаментів, що перетинаються;
- особливі сигнальні пристрої для спеціальних конвоїв;
- умови для супроводу конвоїв;
- пристрої сигналізації та обладнання для супроводжувальних транспортних засобів;
- розміри та максимальні маси спеціального транспорту, що підлягає попередньому декларуванню, а також умови процедури попереднього декларування;
- умови та процедури попереднього звітування про проїзд спеціального транспорту до органів влади, відповідальних за відповідні дорожні служби;
- процедури визначення відомчих і національних мереж доріг.

Отже, у Франції питання щодо великогабаритних перевезень дорогами країни визначено на національному рівні у Правилах дорожнього руху. Зокрема, такі перевезення дозволяються на підставі відповідного дозволу, що видається на підставі наказу префекта департаменту місця відправлення. Для спеціальних перевезень із-за кордону дозвіл видається префектом департаменту в'їзду до Франції.

Литва

Відповідно до статті 20 Закону про дороги Литовської Республіки¹⁵ рух великогабаритних та/або великовагових транспортних засобів дорогами державного та місцевого значення можливий лише після погодження з власником дороги та отримання його згоди.

¹⁴ Décret no 2001-251 du 22 mars 2001 relatif à la partie Réglementaire du code de la route (Décrets en Conseil d'Etat). Code de la route. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074228/2024-04-25/

¹⁵ Lietuvos Respublikos kelių įstatymas 1995 m. gegužės 11 d. Nr. I-891. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.17779/asr>

Дозволи на користування дорогами державного значення для руху великогабаритних та/або великовагових транспортних засобів надаються в порядку, встановленому Міністром транспорту. Дозволи на користування дорогами загального користування місцевого значення для руху великогабаритних та/або великовагових транспортних засобів надаються в порядку, встановленому міськими радами. Згода на користування дорогами загального користування державного та місцевого значення для руху великогабаритних та/або великовагових транспортних засобів (далі – згода на користування дорогами) надається за умови подання заяви про надання згоди на користування дорогами та сплати відповідної плати, встановленої Урядом або муніципальною радою, які не можуть бути вищими за витрати на утримання доріг та граничні ставки, встановлені цим Законом за користування дорогами під час руху великогабаритних та/або великовагових транспортних засобів.

Дозвіл на користування дорогами загального користування для руху великогабаритних та/або великовагових транспортних засобів надає акціонерне товариство «Дирекція автомобільних доріг Литви», яке узгоджує маршрут руху містами Алітус, Друскінінкай, Каунас, Клайпеда, Маріямполе, Паланга, Паневежис, Шяуляй, Вільнюс із міськими адміністраціями для руху вулицями, розташованими на їх території, які є продовженням доріг державного значення.

Розмір плати за користування автомобільними дорогами внутрішнього сполучення місцевого значення визначається за взаємною згодою сторін (власника дороги та користувача дороги).

Згода на користування дорогами надається на разову поїздку, на місяць або на рік. За одну поїздку можна використати лише один дозвіл на користування дорогами. Згода на користування дорогами вважається наданою після отримання суб'єктом, який надає згоду, декларації водія та інших документів і даних, необхідних для отримання згоди на користування дорогами.

До джерел фінансування програми утримання та розвитку доріг у Литві, серед іншого, віднесено: податок із власників транспортних засобів; збір за проїзд дорогами та користування їх інфраструктурою транспортними засобами, зареєстрованими в іноземних державах; збір за керування кількома транспортними засобами (їх поєднанням), габарити яких із вантажем або без нього перевищують дозволені, або з перевищенням дозволеного навантаження на вісь чи дозволеної повної маси транспортного засобу (стаття 3 Закону про фінансування програми утримання та розвитку доріг¹⁶).

При цьому в Додатку 4 до Закону про фінансування програми утримання та розвитку доріг визначено дорожній податок за водіння в Литовській республіці та за кордоном, а також обмеження кількості транспортних засобів, зареєстрованих у країнах (їх комбінації), які перевищують дозволені розміри з навантаженням або без навантаження (див. *Табл. 2*)

Таблиця 2

¹⁶ Lietuvos Respublikos kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymas 2000 m. spalio 12 d. Nr. VIII-2032. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111852>

Тарифи

Дозволені розміри для перевищення (см)			Тарифи		
висота	ширина	довжина	одноразовий LTL за 10 км	щомісяця (Lt)	
				місцевий рівень	національний рівень
	10-20		5,0-6,0	350-420	875,0-962,5
11-20	21-40	101-200	6,1-7,0	427-490	1067,5-1225,0
21-30	41-60	201-300	7,1-7,5	497-525	1242,5-1312,5
31-40	61-80	301-400	7,6-8,0	532-560	1330,0-1400,0
41-50	81-100	401-500	8,1-8,5	567-595	1417,5-1487,5
> 50	> 100	> 500	12,0-14,0	840-980	2100,0-2450,0

Крім того, у разі перевищення максимальних розмірів транспортного засобу (їх сукупності), зазначених у таблиці, тобто коли транспортний засіб стає особливо небезпечним для руху, збір розраховується із застосуванням максимальної ставки за перевищення кожного відповідного габариту, тобто за кожне перевищення висоти на 10 см, шириною понад 10 см або довжиною понад 1 м максимальна ставка множиться на коефіцієнт 1,5. У всіх випадках, якщо перевищено два або всі три розміри, плата визначається шляхом підсумовування зборів, зазначених у таблиці, за перевищення окремих розмірів. Коли розміри транспортного засобу (їх сукупності) перевищують максимальні, зазначені в таблиці, необхідно отримати окремий дозвіл, який видається за додаткову плату, і стосується руху по підготовленому маршруту. Дорожній збір не стягується за керування спецтехнікою, що належить до сфери управління Міноборони, габарити якої перевищують допустимі, але в усіх випадках необхідно узгоджувати маршрут руху цих транспортних засобів із власниками доріг.

Отже, у Литві отримання дозволу на великогабаритні перевезення регламентований на законодавчому рівні. Отримана плата за цей дозвіл спрямовується на будівництво, утримання та розвиток автомобільних доріг, що є одним із джерел фінансування програми утримання та розвитку доріг у Литві.

Фінляндія

Відповідно до статті 158 Закону про дорожній рух¹⁷ спеціальне перевезення може здійснюватися за умови уникнення небезпеки та незручностей, спричинених перевезенням. Для спеціального транспорту, у разі необхідності, повинні використовуватися попереджувальні машини та регулювальники.

У спеціальному транспорті вантаж повинен бути завантажений у такий транспортний засіб або склад транспортних засобів (автопоїзд), які під час перевезення без потреби не перевищують загальнодозволені габаритів і мас на дорозі. Перш за все, необхідно уникати перевищення дозволеної ширини та висоти.

У разі необхідності Фінське агентство транспорту та зв'язку видає більш детальні правила, зокрема з таких питань:

¹⁷ Tieliikennelaki 10.08.2018/729. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180729>

1) транспортні засоби та склади транспортних засобів (автопоїзд), допущені до перевезення спеціальним транспортом, і вантажі, допущені до перевезення спеціальним транспортом;

2) вимоги до зчеплення транспортних засобів, які використовуються в спеціальних транспортних складах;

3) розміри і маси, дозволені для спеціального транспорту, та вага вантажів, що перевозяться спеціальним транспортом;

4) маркування вантажу, що перевозиться спеціальним транспортом;

5) перевезення нероздільних вантажів у спеціальному транспорті;

6) обмеження швидкості руху спеціального транспорту;

7) використання попереджувальних транспортних засобів і регулювальників у спеціальному транспорті;

8) групове перевезення спеціального транспорту;

9) умови запобігання небезпеці чи шкоді, заподіяній спеціальними транспортними засобами, тощо.

Технічні вимоги до транспортних засобів, що використовуються для спеціальних перевезень, а також обладнання та допуск транспортного засобу регулюються Законом про транспортні засоби¹⁸. Дозвіл на спецперевезення потрібний для здійснення спеціальних перевезень, якщо:

1) транспорт перевищує масу, дозволена цим законом;

2) транспорт значно перевищує розміри, дозволені цим законом;

3) перевезення перевищує межі, дозволені цим законом, і для перевезення використовується транспортний засіб, зареєстрований або введений в експлуатацію в країні, що не входить до Європейської економічної зони;

4) цього вимагає безпека руху через якість транспорту або з іншої особливої причини;

5) повинен бути визначений транспортний маршрут, яким можливе перевезення.

Фінське агентство транспорту та зв'язку видає детальніші правила про те, коли для транспортування потрібен спеціальний дозвіл на транспортування, а також умови надання спеціального дозволу на транспортування (стаття 159 Закону про дорожній рух).

Податки, визначені в Директиві 1999/62/ЄС для Фінляндії, а саме фактичний транспортний податок (*varsinainen ajoneuvovero*) та власний транспортний податок (*egentlig fordonsskatt*), регламентуються та встановлюються відповідно до податкових таблиць, які є додатками до Закону про податок на транспортні засоби¹⁹.

Отже, у Фінляндії великогабаритні перевезення здійснюються за спеціальним дозволом, що видається в порядку, встановленому Фінським агентством транспорту та зв'язку, яке й уповноважене на видачу таких дозволів та отримання плати за їх видачу.

¹⁸ Ajoneuvolaki 15.01.2021/82. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210082>

¹⁹ Ajoneuvoverolaki 30.12.2003/1281. URL:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20031281?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=1999%2F62#a2.1.12.2023-1223>

Польща

У Польщі нормативно-правовими актами, що регулюють видачу дозволів на проїзд нестандартних транспортних засобів, містять таблицю категорій дозволів на проїзд нестандартних транспортних засобів, прейскурант, перелік органів, що видають дозволи, тощо є:

- 1) Закон про дорожній рух²⁰;
- 2) Закон про дороги загального користування²¹;
- 3) Кодекс адміністративного судочинства²²;
- 4) Закон про автомобільний транспорт²³;
- 5) Розпорядження Міністра інфраструктури від 31.12.2002 р. «Про технічний стан транспортних засобів та обсяг їх необхідного обладнання»²⁴;
- 6) Розпорядження Міністра інфраструктури від 21.01.2021 р. «Про дозволи на проїзд нестандартних транспортних засобів»²⁵;
- 7) Розпорядження Міністра інфраструктури від 16.02.2021 р. «Про розмір плати за видачу дозволу на проїзд нестандартного транспортного засобу»²⁶ та інші.

Згідно з цими актами здійснення нестандартних перевезень вимагає попереднього отримання перевізником дозволу, що відповідає параметрам нестандартного транспортного засобу та дорозі, якою буде здійснюватися перевезення. Його слід зберігати в транспортному засобі протягом усього маршруту транспортування і, за необхідності, пред'являти для перевірки. Дозволи видаються на прохання підприємця, який здійснює перевезення, Генеральним директором державних доріг і автомагістралей або старостою, відповідальним за місцезнаходження заявника або місце початку поїздки, залежно від категорії дозволу. До отримання документа перевізник зобов'язаний сплатити плату за його видачу, яка відповідає категорії дозволу та строку, на який він видається.

Підприємці отримують дозволи, які діють на території Польщі протягом певного часу та на маршрутах, зазначених у документі. Максимальний термін, на який видаються дозволи, становить 24 місяці. Ці дозволи можна поділити на такі категорії:

²⁰ Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym. URL:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970980602>

²¹ Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych. URL:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19850140060>

²² Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego. URL:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19600300168>

²³ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym. URL:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20011251371>

²⁴ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia. Dz.U. 2003 nr 32 poz. 262. URL:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20030320262>

²⁵ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 21 stycznia 2021 r. w sprawie zezwoleń na przejazd pojazdów nienormatywnych. Dz.U. 2021 poz. 212. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210000212>

²⁶ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie wysokości opłat za wydanie zezwolenia na przejazd pojazdu nienormatywnego. Dz.U. 2021 poz. 315. URL:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210000315>

I категорія – видається старостою для доріг загального користування, крім швидкісних та автомагістралей – транспортним засобам із довжиною, висотою, навантаженням на вісь і фактичною загальною масою, що не перевищує допустимих норм, але шириною не більше 3,5 м;

II категорія – видається старостою для доріг загального користування – транспортним засобам із навантаженням на вісь і фактичною загальною масою, що не перевищує допустимих норм, але шириною не більше 3,2 м, довжиною не більше 15 м для одного автомобіля (23 м – для складу транспортних засобів (автопоїзд)), і висотою не більше 4,3 м;

III категорія – видається Генеральним директором національних доріг і автомагістралей для національних доріг – транспортним засобам, фактична загальна маса та навантаження на вісь яких не вище допустимих, але ширина не більше 3,4 м, довжина не перевищує 15 м для одного автомобіля (23 м для складу транспортних засобів (автопоїзд); 30 м для складу транспортних засобів (автопоїзд) із керованими мостами) і висотою не більше 4,3 м;

IV категорія – видається Генеральним директором національних доріг і автострад для доріг загального користування – транспортним засобам, ширина яких не більше 3,4 м для однієї проїжджої смуги (4 м для дороги з подвійною смугою класу А та S), довжиною не більше 15 м для одного автомобіля (23 м для комплекту транспортних засобів; 30 м для комплекту транспортних засобів із керованими мостами), висотою не більше 4,3 м, фактичною загальною масою, що не перевищує 60 т, – із навантаженням на вісь, що не перевищує допустимих норм;

V категорія – видається Генеральним директором національних доріг і автомагістралей для визначених маршрутів, зазначених у дозволі – транспортним засобам, розміри та фактична загальна вага яких перевищують зазначені в категоріях I–IV, із навантаженням на вісь, що перевищує допустимі значення. Якщо маршрут проходить повністю в межах міста з правами району і не проходить через швидкісну дорогу або автомагістраль – дозвіл категорії V видається президентом міста.

Дозволи I–IV категорій видаються протягом 3 днів із дня подання підприємцем заяви. У разі видачі дозволу V категорії термін видачі становить від 14 до 30 днів, залежно від того, чи потрібно готувати дорогу для транспортування.

У контексті наведеного в Табл. 3 містяться розміри плати за дозволи для негабаритного транспорту.

Таблиця 3

Категорія	Термін дії	Комісія
I категорія	рік	100 злотих
II категорія	місяць	200 злотих
	6 місяців	400 злотих
	12 місяців	1200 злотих
	24 місяці	2000 злотих

Категорія	Термін дії	Комісія
III категорія	місяць	500 злотих
	6 місяців	1000 злотих
	12 місяців	2000 злотих
	24 місяці	3000 злотих
IV категорія	місяць	800 злотих
	6 місяців	1600 злотих
	12 місяців	3200 злотих
	24 місяці	4800 злотих
V категорія	14 днів – у разі одноразового дозволу	500 злотих
	30 днів – у разі багаторазових поїздок	визначається пропорційно кількості поїздок

Отже, у Польщі на законодавчому рівні чітко визначена процедура отримання дозволів на нестандартні (великогабаритні) перевезення автотранспортними дорогами, такі дозволи поділяються на п'ять категорій, які відповідно мають термін дії, що становить від 14 днів до 24 місяців, за кожний із них, в залежності від категорії, справляється відповідна плата.

Німеччина

Відповідно до § 29 Правил дорожнього руху²⁷ для руху транспортних засобів і поїздів, габарити, навантаження на вісь або загальна маса яких фактично перевищують дозволені законом межі, потрібен дозвіл. Це стосується також руху транспортних засобів, конструкція яких не забезпечує водієві достатньої оглядовості.

Згідно з § 47 Правил дорожнього руху дозволи на великогабаритні перевезення, якщо такі розпочинаються за кордоном, видаються компетентним органом, на території якого розташований пункт перетину кордону. Дозвіл для руху транспортних засобів і поїздів, габарити, навантаження на вісь або загальна маса яких фактично перевищують дозволені законом межі, видається органом дорожнього руху, в окрузі якого починається перевезення, що вимагає дозволу, або органом дорожнього руху, в окрузі якого компанія, що здійснює перевезення, має юридичну адресу або філію, яка повинна бути внесена до торговельного, кооперативного або партнерського реєстру. Якщо зареєстрований офіс знаходиться за кордоном, відповідальність несе орган, в окрузі якого ліцензія використовується вперше.

Крім того, законодавцем також встановлюються відповідні правила великогабаритних перевезень, що регламентовані в таких нормативно-правових актах:

²⁷ Straßenverkehrs-Ordnung (StVO) 06.03.2013. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/stvo_2013/BJNR036710013.html

- Загальне адміністративне положення про Правила дорожнього руху²⁸, в якому, серед іншого, регламентується надмірне використання доріг і великий та інтенсивний трафік;
- Правила ліцензування дорожнього руху²⁹, в яких встановлюються винятки для дозволів на великогабаритні перевезення, а також розміри транспортних засобів і поїздів, навантаження на вісь і загальна маса, правила проходження поворотів та засоби безпечного керування транспортними засобами тощо;
- Таблиця зборів за заходи дорожнього руху³⁰, в якій наводяться розміри зборів за великогабаритні перевезення, а саме: за прийняття рішення про дозвіл або виняток для великовантажного або великовагового транспорту, що становить від 40,00 до 1300,00 євро;
- Розпорядження про регулювання витрат на автомобільні перевезення³¹, у Додатку до якого наводиться перелік зборів, у тому числі за великогабаритні перевезення.

Також слід зазначити, що дозвіл або спеціальний дозвіл потрібен для руху транспортних засобів і поїздів, розміри, навантаження на вісь або загальна вага яких фактично перевищують загальнодозволені норми. Це також стосується руху транспортних засобів, конструкція яких не забезпечує водієві достатньої оглядовості.

Заява на отримання дозволу або виняткового дозволу повинна бути подана місцевому органу дорожнього руху, відповідальному за компанію, через онлайн-платформу Vemags або факсом.

Щоб перевірити придатність маршруту, необхідно залучити органи дорожнього руху та дорожньо-будівельні служби, а також поліцію, яка відповідальна за запланований маршрут.

Отже, у Німеччині на законодавчому рівні встановлена процедура надання дозволів та спеціальних дозволів на великогабаритні перевезення по транспортних автошляхах країни.

III. Висновки

Проведене дослідження законодавства України й досвіду зарубіжних держав щодо справляння зборів із транспортних засобів для великогабаритних перевезень за використання певної інфраструктури дає підстави для таких висновків.

1. На законодавчому рівні в Україні, як і в багатьох державах, наприклад, у Литві, Польщі, Німеччині, Фінляндії, Франції спеціальними законами

²⁸ Allgemeine Verwaltungsvorschrift zur Straßenverkehrs-Ordnung (VwV-StVO) Vom 26. Januar 2001 In der Fassung vom 8. November 2021 (BAnz AT 15.11.2021 B1). URL: https://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_26012001_S3236420014.htm#ivz27

²⁹ Straßenverkehrs-Zulassungs-Ordnung (StVZO) 26.04.2012. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/stvzo_2012/BJNR067910012.html

³⁰ Gebührenordnung für Maßnahmen im Straßenverkehr (GebOSt) 25.01.2011. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/stgebo_2011/BJNR009800011.html

³¹ Kostenverordnung für den Güterkraftverkehr. 22.12.1998. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/g_kkostv_1998/BJNR398200998.html

врегульовано правовідносини щодо здійснення великогабаритних перевезень за відповідними дозволами. Проте, у низці досліджених держав, зокрема, Польщі, Франції та Литві на законодавчому рівні більш чітко й детально регламентуються правила здійснення великогабаритних перевезень по автомобільних дорогах.

2. Прикладом для України, на нашу думку, може стати досвід Франції, де великогабаритні перевезення дорогами країни дозволяються на підставі відповідного дозволу, що видається за наказом префекта департаменту місця відправлення.

3. На наш погляд, слухним є також досвід Литви у сфері великогабаритних перевезень, що могла б перейняти та імплементувати Україна. Це стосується того, що отримана плата за отримання дозволу на великогабаритні перевезення спрямовується на будівництво, утримання та розвиток автомобільних доріг, що є одним із джерел фінансування програми утримання та розвитку доріг у Литві.

4. Досвід Польщі для України може бути корисним у контексті чіткого визначення категорій великогабаритних перевезень та відповідно отримання для них визначених дозволів із терміном дії та чіткою платою за них.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

При написанні матеріалів було використано інформацію із бази ECPRD. Відповідні матеріали не призначені для використання у власних наукових дослідженнях.